

УДК 330.341.1

С.В. Філіппова, д-р екон. наук, проф.,
М.П. Тимошук, магістр,
Н.М. Дашченко, економіст,
Одес. нац. політехн. ун-т

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВ

С.В. Філіппова, М.П. Тимошук, Н.М. Дашченко. **Актуальні питання формування інноваційних стратегій підприємств.** Розглянуто актуальні питання формування інноваційних стратегій підприємств. Показано неефективність інноваційного розвитку підприємств та запропоновано напрямки удосконалення механізмів формування інноваційних стратегій.

Ключові слова: інноваційна стратегія, розвиток підприємства, інноваційний проект, оцінка, інформаційна забезпеченість, інноваційні ризики, кваліфіковані кадри, законодавча база.

С.В. Филиппова, М.П. Тимошук, Н.Н. Дашченко. **Актуальные вопросы формирования инновационных стратегий предприятий.** Рассмотрены актуальные вопросы формирования инновационных стратегий предприятий. Показана неэффективность инновационного развития предприятий и предложены направления усовершенствования механизмов формирования инновационных стратегий.

Ключевые слова: инновационная стратегия, развитие предприятия, инновационный проект, оценка, информационная обеспеченность, инновационные риски, квалифицированные кадры, законодательная база.

S.V. Filippova, M.P. Tymoshchuk, N.N. Dashchenko. **Actual questions of forming the innovative strategy of enterprises.** The actual questions of forming the innovation strategy of enterprises are considered. The inefficiency of innovation development of enterprises is shown, and directions of improving the mechanisms of innovative strategy formation are offered.

Key words: innovation strategy, enterprise development, innovation project, estimation, information provision, innovation risks, qualified personnel, legislative base.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку, якому притаманні динамічні процеси глобалізації та інтернаціоналізації, умови функціонування і характер діяльності підприємств суттєво змінюються.

Безперервне стимулювання інноваційного розвитку, тобто інвестування у власні дослідження, інформаційно-комунікаційні технології, маркетинг, дизайн, навчання персоналу, придбання нових розробок, обладнання є ефективним засобом підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в цих умовах.

Результативність роботи підприємств залежить не лише від здатності раціонально використовувати наявні ресурси, а також від впровадження інновацій на основі використання нових ідей, інвестицій в нові продукти, процеси і способи ведення господарської діяльності [1]. Саме вони є головною передумовою економічного зростання підприємств.

Однак, поточна ситуація характеризується низьким ступенем інноваційної активності підприємств, що свідчить про неефективність їх роботи, а отже, про наявність комплексу науково-практичних проблем, пов'язаних з формуванням ефективних інноваційних стратегій розвитку.

Важливим є розгляд проблемних питань формування інноваційних стратегій розвитку підприємств та визначення основних напрямків удосконалення механізмів формування інноваційних стратегій.

До найбільш значущих проблем формування ефективних інноваційних стратегій розвитку підприємств можна віднести:

— недостатню розробленість підходів до достовірної оцінки ефективності реалізації інноваційних стратегій розвитку підприємств;

- недостатній рівень вивченості галузевого інноваційного ринку при виборі конкурентоздатних напрямків інноваційного розвитку підприємства;
- відсутність ефективної системи управління підприємством;
- недостатню розробленість методів прогнозування життєвих циклів інновацій;
- обмеженість власних інвестиційних ресурсів і неефективне фінансове планування при реалізації інноваційних стратегій;
- незабезпеченість отримання максимальної віддачі від конкурентоздатних інновацій в умовах розвитку вітчизняних промислових технологій;
- відсутність комплексної методики оцінки інноваційних ризиків при формуванні інноваційних стратегій;
- брак кваліфікованих кадрів;
- недосконалість законодавчої бази.

Усі інноваційні і інвестиційні проекти передбачають досягнення певної мети, направленої на підвищення ефективності. В той же час аналіз літературних джерел показує, що інструменти, які використовуються, не зовсім підходять для оцінки ефективності інноваційних стратегій через низку обставин, пов'язаних з більшою тривалістю, ризикованістю інноваційних проектів, ніж інвестиційних; новизною, життєвим циклом інновацій, їх конкурентоспроможністю [2...5]. Крім того, в основі інвестиційного проекту лежать доцільність його здійснення і орієнтація виключно на отримання комерційної, бюджетної та економічної ефективності.

Наявність даних диспропорцій в оцінці передбачає необхідність вдосконалення методичного інструментарію, що використовується.

Інструменти оцінки інвестиційних проектів орієнтовані на оцінку абсолютної ефективності, внаслідок чого не береться в розрахунок порівняльна оцінка ефективності, що потребує вибору найбільш перспективних напрямів інноваційного розвитку. Орієнтація на максимальну віддачу від реалізації проекту не враховує перспективи розвитку інновації. В зв'язку з цим первинним етапом оцінки ефективності повинен стати порівняльний аналіз інноваційних проектів з урахуванням не тільки інвестиційних критеріїв, але й показників інноваційної привабливості.

Методи оцінки інноваційних проектів повинні враховувати оцінку інтегрального показника, що дозволить оцінити загальну ефективність реалізації стратегії.

Розвиток підприємства можливий лише за умови його постійного пристосування до змін зовнішнього середовища. Орієнтація світової економіки на інноваційний шлях розвитку примушує вітчизняні підприємства відповідати новим умовам господарювання. Посилення конкуренції і скорочення життєвих циклів товарів в багатьох галузях промисловості призвели до значного відставання вітчизняних підприємств від світових виробників.

Основною причиною такого стану справ є слабка інформаційна база перспективних інноваційних розробок. Недостатність інформації для аналізу і оцінки змін, що відбуваються в світовій науці і техніці, не сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств в умовах глобалізації економіки. Крім того, знижується можливість правильного вибору найбільш ефективних інноваційних проектів.

Наявність проблеми інформаційної забезпеченості підсилюється наявністю проблем в управлінні підприємствами. Можна виділити найбільш значущі управлінські проблеми, які не сприяють формуванню ефективних інноваційних стратегій розвитку підприємства:

- відсутність ефективних власників. Це призводить до того, що основна мета функціонування підприємств зводиться виключно до отримання прибутку без урахування стратегічного розвитку підприємств;
- відсутність системного підходу в управлінні підприємством, унаслідок чого зберігається замкнутість вітчизняних підприємств на власний потенціал з опорою на свої внутрішні джерела. Отримання науково-технічних досягнень переважно відбувається через придбання уречевлених технологій;
- зіткнення інтересів менеджменту і власників при визначенні шляхів і способів досягнення поставленої мети в рамках стратегій;

— недостатня кваліфікація управлінських кадрів, що не дозволяє їм визначити основні напрями інноваційного розвитку.

Для вирішення даних проблем слід створити в організаційній структурі підприємств відділи інноваційного розвитку, що мають виконувати такі основні функції:

- моніторинг перспективних інноваційних розробок з метою їх реалізації;
- визначення напрямів інноваційного розвитку;
- відбір найбільш перспективних інноваційних проектів.

Наявність даного відділу в структурі підприємства дозволить вирішити проблеми вибору найбільш ефективних інновацій, виходячи з поточних потреб підприємства.

Прогнозування інноваційної діяльності відноситься до науково-технічного прогнозу й на різних її стадіях прогноз не може бути однаковим за термінами і методами прогнозування. Відхід від єдиної системи прогнозування обумовлений неоднорідністю стадій інноваційного процесу, бар'єрами, що виникають в ході його реалізації, труднощами з масовим впровадженням у виробництво, економічною та політичною нестабільністю. Проблеми, що виникають в ході інноваційного процесу, викликають збільшення його тривалості.

Прогнозування як інноваційної, так і інших видів діяльності переважно ґрунтується на даних минулих років [3, 6]. Для інноваційної діяльності це будуть дані про час проходження всього інноваційного циклу від стадії виникнення ідеї до стадії розповсюдження продукції.

В складній економічній обстановці питання впровадження інноваційних розробок безпосередньо залежить від рівня благополучності підприємства. У цій ситуації можливість для інноваційного розвитку переважно мають тільки ті галузі і підприємства, які мали можливість накопичити достатній капітал за рахунок високого прибутку, що й зумовлює їх більш вигідне положення в порівнянні з галузями й підприємствами, що функціонують в умовах жорсткої конкуренції.

В той же час велика кількість промислових підприємств знаходиться в дуже важкому стані. Вони на сьогоднішній момент не мають достатніх ресурсів для здійснення інноваційної діяльності. При цьому відмітимо, що основним джерелом фінансування нових розробок є власні кошти.

Разом з тим власних ресурсів для реалізації інноваційної стратегії у підприємств недостатньо. Отже, виникає потреба в залученні додаткових коштів. У даній ситуації виникає необхідність розробки моделі оцінки доцільності залучення додаткових джерел фінансування при умові збереження власної ефективності підприємства.

У вітчизняній практиці існує думка про те, що якщо йдеться про запозичення інновації, то необхідно орієнтуватися тільки на самі передові технології. Це далеко не так. Технологія, яка може приносити максимальну віддачу на високотехнологічному підприємстві за кордоном, не обов'язково даватиме таку ж віддачу на вітчизняних підприємствах, які її придбали. Основною причиною такого стану справ є відстала технологічна база. У цій ситуації тільки системне оновлення устаткування дозволить отримати максимальну віддачу. Придбання ж одиначної інновації не принесе очікуваної користі, оскільки не буде задіяна решта ланок виробничої системи. Тому насамперед слід оцінити власні технологічні можливості й запозичувати тільки ті інновації, які підприємство може відразу освоїти та на їх основі забезпечити перспективний розвиток.

Отже, при виборі інноваційного проекту необхідно орієнтуватися не тільки на досягнення потенційно можливих абсолютних показників, але і на власну технологічну базу. Зневага даним чинником при формуванні інноваційних стратегій може привести до того, що очікуваний рівень ефективності може бути не досягнутий.

У економічній теорії існує велика кількість різних способів оцінки ризиків: оцінка ризику на основі методів аналізу фінансового стану підприємства, оцінка ризику на основі доцільності витрат, статистичні методи оцінки ризиків, експертний метод та ін. [8], проте вони не дозволяють дати комплексну оцінку ризику інноваційної діяльності підприємства. Підприємство в умовах динамічної економіки при реалізації інноваційної стратегії взаємодіє з різними контрагентами ринку, кожний з яких прагне мінімізувати власні ризики. Орієнтація на досягнуті показники діяльності підприємства не може бути основою для ухвалення однозначного управлінського рішення. В зв'язку з цим виникає необхідність в розробці комплексної методики оцінки

ризиків реалізації інноваційної стратегії, що враховує не тільки поточний стан підприємства, але й перспективи його розвитку.

Персонал компанії є головним творцем нових продуктів і постачальником їх на ринок. Постійний його розвиток і стимулювання позитивно впливає на формування інноваційних стратегій і майбутнє компанії. В той же час на вітчизняних підприємствах спостерігається дефіцит кваліфікованих кадрів, викликаний відтоком великої кількості фахівців за рубіж та зниженням якості вітчизняної освіти. Крім того, скорочення інтересу до технічних напрямів освіти привело до значного перекосу на ринку праці. В зв'язку з цим перспективний напрям розвитку освіти повинен бути пов'язаний з розвитком інженерно-економічних спеціальностей, в процесі оволодіння якими майбутній фахівець отримуватиме не тільки в управлінні підприємством, але й розумів би технологічні особливості виробничого процесу та можливості його удосконалення.

Недосконалість законодавчої бази збільшує ризики ведення бізнесу та не сприяє формуванню ефективних інноваційних стратегій. Це зрештою негативно впливає на конкурентоспроможність підприємств і невизначеність їх перспектив у майбутньому, що виявляється в наявності суперечностей між зростаючою потребою в інноваціях та існуючими організаційно-економічними відносинами, що у свою чергу вимагає перегляду поточної концепції стратегічного управління підприємствами.

Таким чином, розглянуто проблемні питання формування інноваційних стратегій розвитку підприємств. На підставі аналізу науково-практичних розробок показано неефективність інноваційного розвитку підприємств та визначено основні напрямки удосконалення механізмів формування інноваційних стратегій.

Література

1. Єгорова, О.Ю. Основні напрями стимулювання інноваційного розвитку підприємств / О.Ю. Єгорова, Ю.В. Єгорова // Коммун. хоз-во городов: Науч.-техн. сб. — Харьков: ХНАГХ, 2009. — № 92. — С. 35 — 38.
2. Щепкіна, Н.М. Стратегія інноваційного розвитку підприємств металургійної промисловості: автореф. дис.... канд. екон. наук: 08.00.04 / Н.М. Щепкіна. — Маріуполь, 2010. — 23 с.
3. Микитюк, П.П. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. — К.: Центр навч. л-ри, 2007. — 400 с.
4. Лисенко, Л.А. Підхід до оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства / Л.А. Лисенко // Коммун. хоз-во городов: Науч.-техн. сб. — Харьков: ХНАГХ, 2007. — № 78. — С. 35 — 38.
5. Скалюк, Р.В. Ефекти та ефективність інноваційної діяльності промислових підприємств / Р.В. Скалюк, О.В. Декалюк // Вісн. Хмельницьк. нац. ун-ту. — 2009. — № 1. — С. 149 — 154.
6. Інноваційний розвиток промисловості України: навч. посіб. / О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан та ін.; під ред. О.І. Волкова, М.П. Денисенко. — К.: КНТ, 2006. — 645 с.
7. Йохна, М.А. Економіка й організація інноваційної діяльності: навч. посіб. / М.А. Йохна, В.В. Стадник. — К.: Академія, 2005. — 385 с.
8. Ілляшенко, С.М. Управління інноваційним ризиком: проблеми, концепції, методи: навч. посіб. / С.М. Ілляшенко. — Суми: Універс. кн., 2003. — 376 с.

References

1. Yehorova, O.Yu. Osnovni napriamy stymuliuvannya innovatsiinoho rozvytku pidprijemstv [Guidelines of Enterprise Innovation Development Stimulation] / O.Yu. Yehorova, Yu.V. Yehorova // Kommun. khoz-vo horodov: Nauch.-tekhn. sb. [Municipal Communal Facilities: Sci. and Tech. Collected Papers] — Kharkov, 2009. — # 92. — PP. 35 — 38.
2. Shchepkina, N.M. Stratehiia innovatsiinoho rozvytku pidprijemstv metalurhiinoi promyslovosti: avtoref. dys.... kand. ekon. nauk: 08.00.04 [Innovation Development Strategy of Metallurgy Industry Enterprises: Cand. of Econ. Thesis Abstract: 08.00.04] / N.M. Shchepkina. — Mariupol, 2010. — 23 p.
3. Mykytiuk, P.P. Innovatsiinyi menedzhment: navch. posib. [Information Management: a textbook] — Kyiv, 2007. — 400 p.
4. Lysenko, L.A. Pidkhd do otsinky efektyvnosti innovatsiinoi diialnosti pidprijemstva [An Approach to Estimation of Enterprise Innovation Activity Efficiency] / L.A. Lysenko // Kommun. khoz-vo horodov:

- Nauch.-tekhn. sb. [Municipal Communal Facilities: Sci. and Tech. Collected Papers] — Kharkov, 2007. — # 78. — PP. 35 — 38.
5. Skaliuk, R.V. Efekty ta efektyvnist innovatsiinoi diialnosti promyslovykh pidpriemstv [Effects and Effectiveness of Industrial Enterprises' Innovation Activity] / R.V. Skaliuk, O.V. Dekaliuk // Visn. Khmelnyts. nats. un-tu. [Herald of the Khmelnytsky Nat. Univ.] — 2009. — # 1. — PP. 149 — 154.
  6. Innovatsiyni rozvytok promyslovosti Ukrainy: navch. posib. [Innovation Development of Ukrainian Industry: a textbook] / O.I. Volkov, M.P. Denysenko, A.P. Hrechan etc.; edited by O.I. Volkov, M.P. Denysenko. — Kyiv, 2006. — 645 p.
  7. Yokhna, M.A. Ekonomika y orhanizatsiia innovatsiinoi diialnosti: navch. posib. [Economics in Organizing Innovation Activity: a textbook] / M.A. Yokhna, V.V. Stadnyk. — Kyiv, 2005. — 385 p.
  8. Illiashenko, S.M. Upravlinnia innovatsiynym ryzykom: problemy, kontseptsii, metody: navch. posib. [Innovation Development Management: Problems, Concepts, Methods: a textbook] / S.M. Illiashenko. — Sumy, 2003. — 376 p.

Рецензент канд. екон. наук, доц. Одес. нац. політехн. ун-ту Коваленко О.М.

Надійшла до редакції 25 травня 2011 р.